Commissie Th. Heemskerk, Subcommissie voor Hoofdstuk I en II, zesde en zevende afdeeling.
NA Commissie Herziening Grondwet 1910-1912, inv.nr. 3.

Notulen der tiende vergadering, gehouden op Donderdag 13 April 1911, in de Audientiezaal van het Departement van Binnenlandsche Zaken.
Voorzitter: de Heer Oppenheim.
Aanwezig alle leden.

art. 69
Nu aangaande art. 69 in de vorige vergadering besloten is het artikel te schrappen, is aan de orde het voorstel, door den Voorzitter aan de leden rondgezonden en wel:
a. aan art. 56, zooals het voorlopig door de Subcommissie is vastgesteld, toe te voegen de volgende slotalinea:
"Dispensatie van bepalingen van algemeene maatregelen van bestuur voor het Rijk is toegelaten, voor zoover de bevoegdheid daartoe bij den maatregel uitdrukkelijk is voorbehouden."
De Heer Van Idsinga kan zich hiermede in het algemeen wel vereenigen; zijne bezwaren tegen, eene ruimere redactie van dispensatie, zoodat dus niet meer de speciale bepalingen worden opgenoemd, handhaaft hij niet langer.
Doch spreker heeft nog twee bedenkingen: 1. tegen de woorden: "voor zoover ..... is voorbehouden", omdat daardoor zal zijn uitgemaakt, dat de dispensatie altijd van de Kroon moet, niet b.v. van den Minister kan uitgaan; en 2. dat in de redactie niet wordt uitgedrukt het gezag, dat tot het verleenen der dispensatie bevoegd is.
De Voorzitter zegt, dat reeds nu in A.M.v.B. bevoegdheid tot het verleenen van dispensatie gegeven wordt aan een ander dan de Kroon zelve; maar spreker erkent, dat als men in den maatregel zegt "is voorbehouden", een ander de dispensatie niet zou mogen verleenen.
Spreker wil wel eene betere redactie aanvaarden.
De Heer Tydeman vraagt, of men niet in plaats van "is toegelaten" zou kunnen lezen: "kan worden verleend"?
De Voorzitter zegt, dat hij de eerste woorden gekozen heeft, omdat zij reeds in art. 69 voorkomen.
De Heer Tydeman zegt, dat het begrip is: "dispensatie verleenen", en men kan deze uitdrukking thans zeer wel bezigen, nu art. 69 uit elkaar wordt gehaald.
De Voorzitter en de Heer Van Idsinga stellen dan voor te lezen: "Dispensatie van bepalingen van algemeene maatregelen van bestuur voor het Rijk kan worden verleend, voor zoover de bevoegdheid daartoe bij den maatregel is toegekend.
De maatregel wijst het gezag aan, dat tot het verleenen der dispensatie bevoegd is."
In sub b zal men dan moeten lezen: "Artikel 56, vierde en vijfde lid, zijn" enz.
De Heer Van Citters merkt op, dat nu men zegt: "kan worden verleend", en daardoor niet langer wordt uitgedrukt, dat de Koning alleen de bevoegdheid tot dispensatie heeft, er aan het nieuwe lid geene behoefte is.
De Heer Nolens zou in het eerste lid aan het slot willen lezen achter "maatregel": "aan een bepaald gezag is toegekend;" dit is taalkundig juister.
De Voorzitter vindt die redactie voor eene Grondwet niet fraai; het laatste lid schaadt niet.
De Heer Tydeman stelt voor te lezen: .... kan worden verleend door het gezag daartoe bij den maatregel aangewezen."

Huygens ING, Grondwetscommissies 1883-1983
1910 Commissie-Th. Heemskerk, notulen, subcommissie h1 2, 1911-04-13
NL-HaNA, Staatscie. Grondwetswijziging, 2.04.53.09, inv.nr. 3
http://resolver.huygens.knaw.nl/grondwetscommissies/1883/1910/notulen/
NL-HaNA, Staatscie. Grondwetswijziging, 2.04.53.09, inv.nr. 3

De Voorzitter merkt op, dat dan de omvang van de bevoegdheid niet uitkomt in het artikel.
De Heer Tydeman wil ook wel lezen: "indien en voor zoover."
De Voorzitter zou dat niet wenschelijk achten, omdat men aan de bepaling daardoor eene beperktere strekking geeft.
De Heer Van Idsinga wil de zaak omkeeren en lezen: "Voor zoover de bevoegdheid daartoe bij den maatregel is toegekend, kan dispensatie van bepalingen van A.M.v.B. voor het Rijk worden verleend door het gezag, dat daartoe bij den maatregel is aangewezen."
De Heer Van Citters stelt voor: "Dispensatie van bepalingen van A.M.v.B. voor het Rijk kan door het in den maatregel aangewezen gezag worden verleend, voor zoover de bevoegdheid daartoe bij den maatregel is toegekend."
De Heer Tydeman gelooft, dat het dan beter is terug te komen tot het woord "voorbehouden".
De Heer Van Idsinga vindt, dat in "voorbehouden" eigenlijk ligt opgesloten, alsof het gezag, dat den maatregel uitvaardigt, ook de dispensatie moet verleenen, wat niet juist is. Hij trekt zijne laatste redactie in, na die van den Heer Van Citters.
De Voorzitter brengt thans in stemming de redactie van den Heer Tydeman. Zij wordt verworpen, met 4 stemmen tegen ééne, die van den voorsteller.
De Voorzitter wil thans laten stemmen over de redactie van den Heer Van Citters, maar op verzoek van dezen gaat de redactie van den Voorzitter (geamendeerd door den Heer Van Idsinga) vooraf. Zij wordt aangenomen met 4 stemmen tegen ééne, die van den Heer Nolens, die tegen heeft gestemd, omdat in de redactie-Van Citters althans voorafgaat het gezag, waaraan is toegekend, wat taalkundig beter is.
De aangenomen redactie wordt tot één lid samengesmolten, zoodat het laatste lid van art. 56 (nieuw) zal luiden:

art. 56, laatste lid
"Dispensatie van bepalingen van algemeene maatregelen van bestuur voor het Rijk kan worden verleend, voor zoover de bevoegdheid daartoe bij den maatregel is toegekend. De maatregel wijst het gezag aan, dat tot het verleenen der dispensatie bevoegd is."
Dien tengevolge wordt de laatste zin van het eerste lid van art. 63 (nieuw), gelijk door den Voorzitter oorspronkelijk was voorgesteld:

art. 63, (nieuw) eerste lid, tweede zinsnede
"Artikel 56, vierde lid, is op algemeene maatregelen van bestuur van toepassing."

art. 121
Thans is aan de orde de toevoeging door den Voorzitter voorgesteld bij art. 121; ook deze toevoeging wordt thans één lid.
De Heer Tydeman merkt op, dat de Commissie van 1905 voorstelt "noemt de bepalingen", terwijl de Voorzitter voorstelt "wijst de bepalingen aan."
De Voorzitter gelooft, dat dit juister is, wat de Heer Tydeman toegeeft.

art. 121, laatste lid
Derhalve zal art. 121, laatste lid luiden:
"Dispensatie van wetsbepalingen kan slechts worden verleend met machtiging van de wet. De wet, welke deze machtiging verleent, wijst de bepalingen aan, waarover de

bevoegdheid tot dispensatie zich uitstrekt en het gezag, dat tot het verleenen er van bevoegd is."

art. 71
Aan de orde is art. 71.
De Voorzitter zegt, dat hier twee quaesties zijn: of art. 71 ongewijzigd kan blijven na de beslissing omtrent art. 109, en of men zal lezen "bekrachtigen", zooals de subcommissie voor artt. 79 en vlg. besloot te doen in art. 120.
De Voorzitter gelooft, dat uit een oogpunt van de beslissing omtrent art. 109. het eerste lid van art. 71 ongewijzigd kan blijven. Die meening wordt algemeen gedeeld.
Aangenomen wordt in het tweede lid, aan het slot te lezen: "al of niet te bekrachtigen."
Vervolgens merkt de Voorzitter op, dat in de Grondwet telkens gesproken wordt van "andere voorstellen"; daadwerkelijk bestaan deze niet meer, maar misschien is het niet voorzichtig, die woorden hier (en elders) te schrappen; spreker doet daarom geen voorstel daartoe.
De Heer Nolens zou het niet willen schrappen.
De Heer Van Idsinga evenmin, ook met het oog op de mogelijkheid, dat te eeniger tijd tractaten anders worden behandeld.

art. 71, eerste lid
Besloten wordt art. 71, eerste lid, niet te wijzigen.
Daarna herinnert de Voorzitter aan de quaestie, door de Commissie van 1905 aan de orde gesteld, om art. 115 hierheen over te brengen. Hij zou het eene verbetering achten, en stelt het daarom voor.
De Heer Tydeman voelt er iets tegen. Hier heeft men de organieke regeling van "de magt des Konings", maar bij art. 115 is behandeld de wijze, waarop die macht werkt. Spreker wil die zaken gescheiden houden, en dan hoort het recht van intrekking niet hier.
De Heer Van Citters voelt voor de opvatting van den Heer Tydeman.
Spreker vindt, dat het van zelf spreekt, dat de Koning een voorstel kan intrekken, aangezien hij het meerdere heeft, n.l. de bevoegdheid om niet te bekrachtigen.
De Heer Van Idsinga herinnert er aan, dat men het vóór 1887 twijfelachtig vond, of intrekking van een wetsontwerp wel geoorloofd was, nadat het reeds door de Tweede Kamer was aangenomen.
De Voorzitter voelt ook wel wat voor het bezwaar van den Heer Tydeman.
De Heer Nolens zegt, dat er zoowel voor het een als voor het ander iets te zeggen valt, maar hij acht het toch beter het artikel niet te verplaatsen, en wijst er nog op, dat in art. 115 staat: "blijft bevoegd."
Ordeshalve stelt de Voorzitter voor art. 115 hierheen te verplaatsen. Het wordt verworpen met 4 stemmen tegen ééne, die van den Voorzitter.

art. 71
Derhalve zal art. 71 luiden:
eerste lid, ongewijzigd.
tweede lid: "Hij heeft het regt de door de Staten-Generaal aangenomen wetsontwerpen al of niet te bekrachtigen."

art. 72
Aan de orde is art. 72.

De Voorzitter herinnert aan het besluit in pleno, om in het formulier de woorden "bij de gratie Gods" in te voegen; de subcommissie zal zich dus daaraan moeten houden.
Aldus besloten. Voorts is in pleno de opemerking gemaakt, dat van de afkondiging zelve aan AMvB. in de Grondwet niet wordt gesproken. Tegelijk met opneming daarvan wilde de Commissie van 1905 de afkondiging van wetten uit art. 121 hierheen overbrengen.
Spreker stelt daarom voor, het eerste lid van art. 72 te doen luiden, zooals in het voorstel dier Commissie.
De Heer Van Idsinga is daar wel voor; in 1814 had men hetzelfde.
Aangezien niemand zich er tegen verklaart, wordt het voorstel als aangenomen beschouwd.
De Voorzitter stelt de vraag, of men hier ook zal spreken van de afkondiging van verdragen?
De Heer Van Idsinga merkt op, dat zij tweemaal worden afgekondigd.
De Voorzitter zegt, dat tot omstreeks het vorige jaar de toestand zóó was, dat eerst de wet tot goedkeuring met het geheele verdrag in het Staatsblad kwam, en daarna werd het verdrag, na de ratificatie, nog eens bekend gemaakt bij Koninkijk Besluit. Maar sinds de verdragen der Tweede Vredesconferentie lijviger waren, deed men dit laatste niet meer.
De Heer Tydeman zou in dit opzicht liever niets willen doen. Allen, behalve de Voorzitter, zijn het daarmee eens.
Bij het eerste lid van art. 72 der bestaande Grondwet, herinnert de Voorzitter aan het denkbeeld van den Heer Cort van der Linden, om hier te lezen: "door of krachtens de wet; "de wet bepaalt somtijds, dat hij in werking zal treden op een nader bij Koninklijk Besluit te bepalen tijdstip. Dit is niet in overeenstemming met de Grondwet.
De Heer Van Idsinga zegt, dat de fout schuilt in de Wet houdende Algemeene Bepalingen, die toestaat, dat de Koning het tijdstip bepaalt. Men zou dus eerder die wet, dan de Grondwet moeten wijzigen.
De Voorzitter erkent de juistheid van dit betoog, De andere Heeren zijn het er ook mee eens, zoodat het tweede lid (nieuw) niet gewijzigd wordt.
De Heer Van Idsinga zou het volgende lid liever willen doen voorafgaan.
De Heer Nolens vindt, dat men dan moeilijkheid krijgt met het redigeeren.
De Voorzitter gelooft ook, dat het thans goed loopt.
De Heer Van Idsinga maakt er geen voorstel van.

art. 72
De rest van het artikel wordt niet gewijzigd zoodat art. 72 zal luiden:
"De wetten en algemeene maatregelen van bestuur worden door den Koning afgekondigd. De wijze van afkondiging der wetten en der algemeene maatregelen van bestuur en het tijdstip waarop zij aanvangen verbindende te zijn, worden door de wet geregeld. Het formulier van afkondiging der wetten is het volgende: "Wij enz., bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden enz.; (verder ongewijzigd)

art. 73
De Subcommissie verklaart zich onbevoegd om van art. 73 kennis te nemen, aangezien het het recht van ontbinding bevat, en draagt den Secretaris op, aan de Subcommissie voor de artt. 79 en vlg. te verzoeken de behandeling te willen overnemen.

art. 74
De Voorzitter herinnert aan het besluit in pleno, om te bepalen, dat voortaan ook de vermoedelijke Troonopvolger zal zitting nemen in den Raad van State.
Het eerste en het tweede lid van. art. 74 worden ongewijzigd overgenomen.
De Voorzitter stelt voor, om in overeenstemming met de redactie, gekozen door de Subcommissie voor Hoofdstuk II, eerste tot en met vijfde afdeeling, het derde lid aldus te lezen: "De Prins van Oranje en de vermoedelijke Troonopvolgster, vermeld in art. 30, hebben, nadat hun achttiende jaar is vervuld, van regtswege zitting in den Raad."
De Heer Tydeman zou in plaats van "en" willen lezen "of" en het enkelvoud.
De Heer Nolens is daar tegen, omdat hier in het algemeen eene bevoegdheid wordt gegeven aan eene categorie van personen, niet aan bepaald genoemde personen.
De Heer Van Citters deelt die meening.
De Heer Tydeman voelt ook voor die opmerking, en doet daarom geen voorstel tot wijziging.
De Heer Van Idsinga doet dan het voorstel. Het wordt aangenomen met 3 stemmen tegen 2. Vóór stemden de Heeren Van Idsinga, Tydeman en de Voorzitter; tegen de Heeren Van Citters en Nolens. Besloten wordt, dat in het rapport zal worden toegelicht, waarom hier van de redactie der andere Subcommissie wordt afgeweken.

art. 74, derde lid
Het derde lid van art. 74 zal nu luiden: "De Prins van Oranje of de vermoedelijke Troonopvolgster, vermeld in art. 30, heeft, nadat zijn of haar achttiende jaar is vervuld, van regtswege zitting in den Raad."

art. 75
Aan de orde is art. 75
Besloten wordt de quaestie der publiciteit van de adviezen van den Raad van State niet ter sprake te brengen, aangezien dit punt, voor zooveel het betreft vernietigin[..s]besluiten, behoort bij art. 145.
Verder is er de quaestie, door den Heer Drucker in pleno ter sprake gebracht, met betrekking tot "alle" voorstellen.
De eerste vraag is, of men aan den Koning eene algemeene bevoegdheid wil geven om den Raad van State te hooren, zooals thans in art. 75, derde lid, dan wel eene specificatie aanbrengen.
De Heer Van Citters zou het zeer betreuren, als het eerste lid werd geschrapt; de adviezen van den Raad van State hebben groote waarborgen voor eene goede wetgeving.
Spreker zou ze niet willen missen, want schrapt men de verplichting, dan zal, vooral in spoedeischende gevallen, de Regeering den Raad Van State minder hooren.
De Heer Tydeman wil het eerste lid ook niet schrappen, en evenmin de Heer Nolens.
De Voorzitter gelooft ook, dat als men de verplichting afschaft, het de beteekenis zal verkrijgen, dat de Regeering den Raad van State minder zal raadplegen.
Dan is er, zegt de Voorzitter, de quaestie van het woord "alle"; de Heer Drucker meent, dat men zich niet aan de Grondwet houdt, daar n.l., als in een wetsvoorstel bij eene belangrijke Nota van wijziging, een geheel ander systeem wordt gebracht, de Raad van State niet meer gehoord wordt.
De Voorzitter zou het het verstandigst vinden om het aan de practijk over te laten.

De Heer Tydeman herinnert aan de behandeling van de Automobielenwet, en vindt het toch wel wat erg, dat de Raad van State niet meer gehoord wordt, als er groote wijzigingen komen.
De Heer Nolens vraagt: Hoe zal men het formuleeren? "Wijziging" in een wetsontwerp is nog geen "voorstel".
De Voorzitter zegt, dat het bezwaar van den Heer Drucker hierin ligt, dat het woord "alle" onjuist is.
Spreker is het daarmee niet eens;de Koning kan den Raad van State altijd nog hooren, en de Kamer kan daartoe den wensch te kennen geven.
De Heer Van Citters zegt, dat men zou kunnen lezen: "alle wetsvoorstellen", maar dan zit men met art. 71.
Spreker vindt, dat de later aangebrachte wijzigingen niet zijn voorstellen des Konings; juist daarom kan deze later zijne bekrachtiging aan het ontwerp onthouden.
De Voorzitter stelt voor, om, evenals de Commissie van 1905 aangeeft, het tweede lid aan het slot te plaatsen.
De Heer Van Idsinga is niet voor verplaatsing, want het sluit aan bij het eerste lid. Brengt men het aan het slot dan zou men de redactie moeten wijzigen.
De Voorzitter erkent de juistheid van die opmerking; beter ware daarom niet te veranderen, waartoe wordt besloten.

art. 75, 1e lid
Art. 75, eerste lid zal dus luiden:
"De Koning brengt ter overweging bij den Raad van State alle voorstellen, door Hem aan de Staten-Generaal te doen, of door deze aan Hem gedaan, alsmede alle algemeene maatregelen van bestuur voor het Rijk en voor de koloniën."

art. 77
De Voorzitter brengt bij art. 77 in herinnering dat het plenum het eerste lid van de Commissie van 1905 heeft overgenomen. Met eene reeds aangebrachte wijziging zal art. 77, eerste lid, dan luiden:

art. 77, eerste lid
"De Koning stelt ministerieele departementen in en benoemt en ontslaat de ministers, hoofden er van, naar welgevallen."
De heer Van Citters vraagt, of men uit de woorden: "ministers, hoofden er van," nog kan afleiden, of er niet nog andere ministers zijn.
De Voorzitter zegt, dat, nu het tusschen komma's staat, zulks onmogelijk is; waarna de Heer Van Citters zich bevredigd verklaart.
Aan de orde is het tweede lid.
De Voorzitter zou het willen laten vervallen; de uitvoering is steeds bij de Kroon, en wat betreft de z.g.n. uitvoering in de lagere organen, dat is eigenlijk alleen medewerking aan de uitvoering. Bovendien, als men met den Heer Heemskerk aanneemt, dat in dit lid ligt eene beperking van de ministerieele verantwoordelijkheid, dan moet het zeker vervallen.
De Heer Van Idsinga merkt nog op, dat er ook wetten zijn, die de uitvoering terstond aan den Minister op dragen; reeds daarom is dit lid niet juist.
De Voorzitter stelt schrapping voor.
De Heer Van Idsinga vraagt, of dit dan geschiedt met de gedachte, dat art. 54 voldoende is?
De Voorzitter zegt, dat dit de bedoeling is.

De Heer Van Idsinga voelt echter voor de bepaling, omdat er eenige beperking in ligt. In deze Subcommissie is beslist, dat de uitvoerende macht berust bij den Koning. Spreker was daar tegen; in alle gevallen rust dan een zeker deel van de verantwoordelijkheid bij den Minister, en van dat standpunt uitgaande, zou men het kunnen schrappen.
Maar spreker is van meening, dat als B. en W. de uitvoering hebben, de Minister daarvoor niet verantwoordelijk is; bij eene tegenovergestelde meening zou men tot groote centralisatie komen.
De Voorzitter zegt, dat ook naar zijne meening als B. en W. de uitvoering hebben, de Minister niet verantwoordelijk is."
De Heer Van Citters vraagt, hoe de Voorzitter dat in zijn systeem kan zeggen?
De Voorzitter zegt, dat de Minister voor elke Regeeringsdaad verantwoordelijk is; hij heeft veel meer te doen, dan te zorgen voor de uitvoering van de Grondwet en de wetten. Maar voor de medewerking aan de uitvoering is hij niet verantwoordelijk.
De Heer Nolens zegt, dat de verantwoordelijkheid niet te omschrijven is, en nu wordt in dit lid alleen gesproken van ééne van 's Ministers bezigheden; daarom moet het tweede lid vervallen.
De Heer Van Idsinga geeft toe, dat de bepaling onvolledig is, maar hij wil haar niet schrappen zonder er iets voor in de plaats te zetten.

art. 77, tweede lid vervalt
De Voorzitter stelt nogmaals voor het tweede lid van art. 77 te schrappen. Het wordt aangenomen met 3 stemmen tegen 2. Vóór stonden de Heeren: Tydeman, Nolens en de Voorzitter, tegen de Heeren Van Idsinga en Van Citters.
De Voorzitter stelt hierna voor om het derde en vierde van art. 77 te lezen in de redactie van de Commissie van 1905.
De Heer Van Idsinga merkt op, dat de politieke verantwoordelijkheid der ministers niet kàn worden geregeld en dat de financieele verantwoordelijkheid niet geregeld is; alleen de strafrechterlijke verantwoordelijkheid heeft de wet geregeld.
Spreker is er dus tegen van het zoo algemeen te zeggen als de Commissie van 1905.
De Voorzitter kan dat bezwaar niet deelen; men regelt natuurlijk alleen de verantwoordelijkheid voor zoover dat mogelijk is.
De Heer Van Idsinga stelt voor het derde (thans tweede) lid van art. 77 te lezen: "De strafrechtelijke en geldelijke verantwoordelijkheid der ministers wordt geregeld door de wet." Dit wordt met algemeene (5) stemmen aangenomen. Bij het laatste lid komt ter sprake het woorde "beschikkingen".
De Voorzitter zou het willen behouden, omdat schrapping gevaarlijk zou kunnen zijn.
De Heer Van Idsinga deelt niet het bezwaar door den Voorzitter reeds in pleno geopperd tegen de Kabinetsrescripten.
Spreker zou willen bepalen, dat elke Regeeringsbeschikking moet berusten op eene voordracht van een Minister.
Daarom is er geen bezwaar tegen Kabinetsrescripten, omdat daaraan steeds eene voordracht voorafgaat.
Spreker zou het woord "beschikkingen" willen behouden, maar zal toch tegen de redactie van 1905 stemmen, om de hierboven uiteengezette redenen.

art. 77, derde lid (nieuw)
De Voorzitter stelt thans voor het laatste (thans derde) aldus te doen luiden: "Alle Koninklijke besluiten en beschikkingen worden door ten minste een der ministers mede onderteekend."

Het wordt aangenomen met 3 stemmen vóór, en 2 tegen. Vóór stemden de Heeren Van Citters, Nolens en de Voorzitter; tegen de Heeren Van Idsinga en Tydeman.

art. 52
Aan de orde is de brief van de Subcommissie voor Hoofdstuk II, eerste tot en met vijfde afdeeling, om, in verband met de beslissing in pleno gevallen bij art. 109, de woorden "welke de wetten te Mijner beschikking stellen", in het eedsformulier des Konings, te willen onderzoeken. (art. 52)
De Heer Van Idsinga stelt voor te lezen: "welke volgens de wetten te Mijner beschikking staan."
De Heer Nolens zegt, dat onder "wetten" hier ook valt de Grondwet, en dan kan de bepaling zoo blijven, omdat het de Grondwet is, die zegt, welke macht aan den Koning toekomt.
De Heer Van Citters zou willen lezen "alle wettige en wettelijke middelen", want dan kan de Koning alles doen wat de wet hem toestaat, en wat de wet hem niet verbiedt.
De Heer Tydeman vraagt, welke reden er is om te wijzigen? Door de beslissing omtrent art. 109 en art. 55 is de Koning nog niet geworden een autocraat.
De Heer Van Idsinga stemt wel in met de gedachte van den Heer Van Citters, maar diens redactie is hem te beperkt.
De Voorzitter zou het willen laten, zooals het is; al onze Koningen hebben dezen eed afgelegd.
De Heer Van Citters verklaart mee te gaan met de redactie van den Heer Van Idsinga.
De Voorzitter brengt die redactie in stemming; zij wordt verworpen met 3 stemmen tegen 2; tegen de Heeren Tydeman, Nolens en de Voorzitter; vóór de Heeren Van Idsinga en Van Citters. De Heer Van Idsinga stelt dan voor de woorden "welke de wetten te Mijner beschikking stellen geheel te schrappen; het wordt eveneens verworpen met 3 stemmen tegen 2; door dezelfde Heeren uitgebracht.

art. 52
Besloten wordt derhalve in het eedsformulier van art. 52 geene wijziging aan te brengen.

art. 109 vervalt
De Voorzitter stelt aan de orde art. 109, en meent, dat het na de redactie van art. 55 kan vervallen. Dit wordt goedgevonden. Aan de orde is thans de brief van de Subcommissie voor de artt. 79 en vlg, houdende bericht, dat zij in art. 120 "bekrachtigt" voorstelt.
De Voorzitter herinnert er aan, dat hiermede bij art. 71 door deze Subcommissie reeds rekening is gehouden.

art. 121
Aan de orde is thans art. 121. In overeenstemming met vorige beslissingen, wordt thans art. 121, eerste lid, gelezen: "Alle voorstellen van wet, door de Staten-Generaal aangenomen en door den Koning bekrachtigd, verkrijgen kracht van wet."
De Voorzitter wil het tweede lid zoo laten, en daaraan een derde lid toevoegen, in de redactie waartoe reeds was besloten, toen van de dispensatie sprake was.
De Heer Van Citters vraagt, of het derde lid niet tweede lid moet worden?
De Voorzitter erkent, dat voor beide iets te zeggen valt.
De Heer Van Idsinga zou de tegenwoordige volgorde willen behouden, en het nieuwe lid aan het slot plaatsen.

De Heer Tydeman vindt, dat art. 121 er niet fraaier op wordt, door de dispensatie bepaling er achter te voegen. Beter zou zijn een nieuw artikel waarin de kernachtige woorden "De Wetten zijn onschendbaar", alleen voorkomen.
De Voorzitter stelt dit voor.
De Heer Van Citters zou die bepaling dan liever willen overbrengen naar art. 122.
De Heer Van Idsinga vindt het dan nog beter om er een afzonderlijk artikel van te maken.
De Heer Tydeman stelt voor om uit art. 121 de bepaling te lichten betreffende de onschendbaarheid.
Op voorstel van den Heer Van Idsinga wordt besloten om van de dispensatiebepaling een afzonderlijk artikel te maken.

art. 121, bis
Derhalve wordt art. 121, tweede lid, niet gewijzigd, en volgt na 121, een nieuw art. 121, bis, luidende: "Dispensatie van wetsbepalingen kan slechts worden verleend met machtiging van de wet. De wet, welke deze machtiging verleent, wijst de bepalingen aan, waarover de bevoegdheid tot dispensatie zich uitstrekt en het gezag, dat tot het verleenen er van bevoegd is."

art. 122
Aan de orde is art. 122.
De Voorzitter stelt voor, na hetgeen vroeger besloten is, art. 122 zoo te laten, behalve dat de woorden "en bezittingen in andere werelddeelen" vervallen.
De Heer Nolens zou willen bepalen, dat zij ook voor de koloniën verbindend zijn."
De Heer Van Idsinga is daar tegen, omdat er wetten zijn, die alléén voor de koloniën gemaakt worden.
De Heer Nolens staat er dan niet op.

art. 122
Derhalve zal art. 122 luiden: "De wetten zijn alleen voor het Rijk verbindende, voor zoover daarin niet is uitgedrukt dat zij voor de koloniën verbindend zijn."

art. 94
Aan de orde is art. 94. De Voorzitter wil hier het woord "Staat" behouden. De Heer Tydeman merkt op, dat de Subcommissie, waarvan de Heer De Savornin Lohman Voorzitter is, dat heeft besloten.

art. 96
Bij art. 96 wil de Voorzitter het woord "Staatsambt" behouden.
De Heer Tydeman merkt op, dat de andere Subcommissie hier de redactie der Commissie van 1905 heeft overgenomen.

art. 174
De Voorzitter vraagt, of niet ook art. 174 moet worden onderzocht, maar het blijkt, dat het niet naar deze Subcommissie is verwezen.

Aan de orde is Hoofdstuk VIII

Opschrift

De Voorzitter herinnert er aan, dat de Heer Drucker hier wilde lezen "Van de Landsverdediging", terwijl in pleno de Heer Tydeman ook hier van de inwendige veiligheid wilde spreken.
De Voorzitter vindt, dat als men geen bezwaar heeft te spreken van "Justitie" en "Financiën", men ook "Defensie" kan behouden.
De Heer Tydeman insisteert niet, omdat "Defensie" ook gericht kan zijn tegen binnenlandsche woelingen.
Besloten wordt het opschrift niet te wijzigen.

art. 180
Bij art. 180 wordt er door den Voorzitter aan herinnerd, dat reeds bij art. 4 besloten is, dat onder "Nederlanders" ook vrouwen te rekenen zijn. Dit blijkt ook de bedoeling ten aanzien van dit artikel van de andere Heeren.
Art. 180 blijft ongewijzigd.

art. 181
Aan de orde is art. 181.
De Voorzitter zou in het tweede lid willen volgen het voorstel der Commissie van 1905.
De Heer Van Citters heeft hiertegen bezwaar, want hij acht het niet logisch. dat nu de dienstplichtigen, krachtens art. 184, niet dan met hunne toestemming naar de koloniën kunnen worden gezonden, de niet-dienstplichtigen (doktoren, verpleegsters) wel kunnen worden gezonden.
De Heer Nolens ziet die beteekenis niet in de voorgestelde wijziging. Is het wel juist, dat "'s Lands verdediging" beteekent de verdediging van het moederland?
De Heer Van Idsinga merkt op, dat het bezwaar van den Heer Van Citters eigenlijk gericht is tegen art. 184.
De Voorzitter gelooft niet, dat er ooit zoo'n wet gemaakt zal worden als waarvoor de Heer Van Citters vreest.
De Heer Tydeman vindt de opmerking van den Heer Van Citters juist. Hij zou hier willen lezen: "verdediging van het Rijk"; want anders zou de Landstorm, die niet tot de zee- of landmacht behoort, naar Indië kunnen gezonden worden.
De Heer Van Idsinga gelooft, dat de Landstorm wel behoort tot de landmacht.
De Voorzitter is er tegen om hier "Rijk" te lezen.
De Heer Van Idsinga zou de bedoeling van art. 181 wel willen kennen.
De Heer Tydeman wijst er op, dat in 1814 naast de zee- en landmacht stond de nationale militie, en dat is thans samengesmolten.
De Voorzitter vraagt, of het niet beter is de bespreking tot eene volgende vergadering uit te stellen en aan den Heer Heemskerk te vragen, om door tusschenkomst van den Minister van Oorlog een deskundig ambtenaar van dat Departement aan de Subcommissie toe te voegen.
De Heer Tydeman gelooft niet, dat er op dit gebied een deskundig ambtenaar is; men moet het hebben van eigen studie.
Mitsdien wordt besloten Hoofdstuk VIII aan te houden.
De Voorzitter vraagt, hoe het zal gaan met de samenstelling van het rapport?
De Heer Van Idsinga wil, dat de Secretaris een ontwerp maakt, zoo kort mogelijk, aan de hand van de Notulen.
De Heer Van Citters roemt zeer het rapport van Hoofdstuk IV, en zou willen vragen, of de Voorzitter er zich mee belasten wil, maar heeft deze bezwaar, dan de Voorzitter en de Secretaris samen.

De Voorzitter vindt, dat de Secretaris al genoeg te doen heeft, en bovendien heeft de Subcommissie de verantwoordelijkheid van het rapport, en dat kan bezwaarlijk, als de Secretaris het opstelt.
Wat betreft het rapport van Hoofdstuk IV, dat was heel wat anders, slechts eene kleine materie, maar in deze Subcommissie zijn veel voorstellen aangenomen van de andere Heeren. Een van de leden zou Hoofdstuk I kunnen nemen, en een ander het overige.
De Heer Tydeman wil zich niet aan een deel van deze taak onttrekken.
De Heer Nolens zou het, ook voor de noodige eenheid, zeer op prijs stellen, als de Voorzitter het rapport wilde opstellen.
Gehoord de besprekingen, zal de Voorzitter het er voor houden, dat de vergadering van hem een rapport verwacht.
Hierna wordt de volgende vergadering door den Voorzitter bepaald op Zaterdag 29 April a.s. des morgens te half elf, waarna de vergadering door den Voorzitter wordt gesloten.